

Z I D O V

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB
ILICA BROJ 31, III. KAT

IZLAZI SVAKOG PETKA
RUKOPISI SE NE VRAĆAJU

PRETPLATA: GOD. 60 D, POLUGOD. 30 D,
ČETVRTGOD. 15 D, POJEDINI BROJ 1.50 D.

Evolucija i obnova Palestine.

Cijonizam je razdvojio židovstvo. S jedne su strane bili samosvjesni narodni borci, dok su na drugoj ostali oni, kojima je konvenirao val asimilanstva. Barijera, koja je dijelila židovstvo, bila je tim jača, jer su se iza nje oprečni elementi spremali na najjaču borbu.

I baš ova borba je za židovstvo od neprocjenjive probiti, jer je ona oživila interes za pitanja židovstva. Cijonizam sa svojim elementom narodnog židovstva nastao je baš u vrijeme, kada se je napose u zapadnim zemljama držalo, da će se pitanje židovstva riješiti samo po sebi asimilacijom okolini. Cijonizam dokazuje, da se židovsko pitanje ne da riješiti negativno utapljanjem i rasplnućem, već samo pozitivno sa programskim radom.

U izvršenju svoga pozitivnog djelovanja stvorio je cijonizam organizaciju, koja je po svom sastavu prema vani reprezentirala veliki dio Židova, a napose one široke mase Židova, koje su teritorijalno živila na okupu.

U toj međusobnoj borbi zatekao je Židove svjetski rat. U ratu se je stišala borba. Sinovi židovski borili se na mnogim oprečnim ratištima, ali je konačno i u ratu stvorena vojnička organizacija, legija, sa zadaćom, da krvlju svojom osvoji Palestinu za židovski narod.

I neumornim je radom cijonističke organizacije uspjelo prije, no što je itko mogao slutiti, da se židovskom narodu dadu mogućnosti, da nanovo osvoji svoju stanodrevnu domaju. Ne više mačem, već uzajamnim sudjelovanjem ljudske snage i židovskog kapitala. Onaj veliki reservoir istoka treba da nam daje ljude, a zapad, koji je uslijed dobivenog svjetskog rata ušćuvao svoju valutarnu sposobnost, treba da nam pruži nužni kapital.

I tek sada, kada su neumornim radom cijonista, stvoreni vidljivi preduvjeti ostvarenja židovskog sna, kada se ona Židovima prirodjena nostalgija primiće u sferu najbliže budućnosti, mogu da se zamijete prvi tragovi evolucije u naziranju na židovstvo. Palestina ima da postane srčika židovstva, ona imade i po današnjem naziranju mnogih asimilanata i neutralaca postati stjecištem svih onih židovskih elemenata, kojima u zemlji, u kojoj od vjekova živu, nijesu više dane mogućnosti pravilnog života. Nije li to snažan korak napred u naziranju? Nije li to evolucija in melius?

Ako objektivno prosudimo financijsku stranu obnove Palestine, zar nam se ne otkriva spoznaja, da je povod davanja

od mnogo inferiornije važnosti od samog fakta davanja, koji fakat sam po sebi daje naslućivati na živ židovski osjećaj.

Cijonizam teži za Palestinom, kao domajom za cijeli židovski narod, a ne samo za cijoniste. I videći cijoniste tragove evolucije u asimilanata i neutralaca, evolucijonirali su sami sebe, tako da je u pitanju novoga osvojenja Palestine danas već otupila ona oštrica, koja je postojala između oprečnih tabora židovskih. Danas već velika većina cijonističkih organizacija zastupa mišljenje, da Jewish Agency valja proširiti, kako bi se svima krugovima židovskim dala mogućnost saradnje. I nema sumnje, da će ovo proširenje još više privući nove židovske energije u krug opće židovske požrtvovnosti.

Problem obnove Palestine za židovski narod prošao je više etapa, pa kako evolucija zahvaća svaki živi organizam, djelovala je ona i na taj problem brže, no što bi to itko mogao naslućivati. Kada su nam još u živoj pameti one goleme protivštine od prije desetak godina, zar je itko mogao pomišljati, da ćemo doskora sjediti kod istog stola sa svojim protivnicima, u raspravi o potrebama naše palestinske domaje?

Evolucija u mentalitetu u korist ostvarenja palestinske domaje bez sumnje je faktor, koji će blagotvorno djelovati na našu financijsku podlogu, bez koje tako veliko, u historiji još nepoznato djelo ne može da bude otyoreno.

Najveći će rad i nadalje ostati na leđima cijonističke organizacije, jer će ona i u galutu, a i u Palestini povrh saradnje na obnovi imati svojih zasebnih zadataka, ali će bez sumnje i sudjelovanje drugih grupa i organizacija oploditi rad novim pogledima i novom inicijativom.

M. H.

Weizmanov govor na konferenciji u Baltimore.

Već smo u prijašnjem jednome broju donijeli kratko izvješće o govoru dr. Weizmana na konferenciji američkih cijonista u Baltimore, a danas ga donosimo u doslovnom prijevodu:

Gospodje i gospodo!

Sve, što ću Vam sad reći, izraz je mog ličnoga mišljenja, što ću ga zastupati na narednom cijonističkom kongresu. Nije to mišljenje svih članova Egzekutive cijonističke organizacije, ja sam sâm odgovoran za ono, što ću sad reći. Primili ste ovaj čas nakon žive debate važan zaključak. Taj se zaključak pokriva s mojim

mišljenjem o tom pitanju. Vrlo teško sam se nakon što sam mnoge godine razmišljao o tome problemu, odlučio na odluku, jer kao što Vi svi tako i ja shvaćam, kolika je velika odgovornost i riziko, koji je skopčan s tim zaključkom.

Mi cijoniste pošteno smo kroz godine i godine nosili naš teški teret. Počeli smo u malome, podigli smo se, bez obzira na teške smetnje, i doveli smo pokret do postignuća njegova cilja, političkome ostvarenju Bazelskog Programa. Pomunoma dijelim mišljenje, da je to bilo čudo, možda i promisao providnosti; možda je morao naš rad biti uspješan, jer pada skupa sa linijom istorijskoga obećanja židovskome narodu. Ali bilo tome kakogod došli smo do uspjeha tog u junu 1922. Mandat bio je ratificiran — zadnji stadij nakon Balfurove deklaracije i zaključka u San Remo. Kod svakog smo se stadija nadali, da će nastati bujica, mesijanski val i da će poplaviti Židove s jednog kraja svijeta do drugoga, val, koji će zahvatiti sve snage židovstva i sve Židove predobit za izgradnju Palestine. Mislili smo, da će taj događaj nastupiti iza Balfurove deklaracije, nadali smo se, da će se to dogoditi nakon zaključka od San Rema, i bili smo sigurni, da će se to zbivati nakon ratifikacije mandata. Naša se očekivanja nisu ispunila. Morate se sjećati, kako smo se nakon San Rema vratili s godišnje konferencije skršeni i slomljeni, a godinu dana nakon mandata ostali su učitelji bez plate i halucim bez rada. Što ste Vi pri tome osjećali, neznam ali ja sam počeo sumnjati, da li nisam možda, pogriješio i osjetio sam, da bi još jedna godina kao prošla skršila cijonističku organizaciju.

Svjetski kongres.

Govorim s Vama sasvim otvoreno, jer sam možda na to ovlašten s demokratskog, ali i sa stajališta aktiviteta. Nisam zanemario svoje dužnosti, odlučno sam preuzeo na se teret, dok drugi, nenominirani, o kojima ste govorili, nijesu o uradili; i kao čovjek naroda opetujem ono, što sam već rekao 1920.: »Židovski narode, što si ti uradio?!«. To nije metafora, ali nije ni politička isprika. Ja sam isto tako demokratski raposložen kao i drugi. Nevjerujem, da se pod sadašnjim prilikama može prodrijeti sa svjetskim kongresom kod židovskoga naroda, koji bih rado vidio, kao pravi izražaj jedne organizacije onih, koji Palestinu ne će izgraditi samo rezolucijama, već radom. Vi ne možete taj cilj — jedini, koji nešto znači, — postići, barem ne u dogledno vrijeme. Kakogod tražili, ne mogu kongresu pružati ništa, što bi bilo privlačivije no mandat Palestine, a taj je već stara stvar

Možete samo možda dobiti surogat, stvoriti mašinu, možda privući nekoliko ljudi ili organizacija, koje će se držati u svojim granicama, ali ne ćete postići kongres, koga je trebalo sazvat onda, kad je mandat bio ratičificiran. Jedna bi nas sila morala povući i povući ka kongresu. Ne pripadam onim ljudima, što se hvale, ali izjavljujem: teret, što smo ga nosili, pognuo bi i jače šije no one Vaših vodja. Jedini adut što ga imate, Vaše vodje i Vaše organizacije, uništavaju se u jednoj borbi kao što smo je morali voditi prošle godine, a koju ne ćemo moći nastaviti u narednoj godini.

Jačanje pozicija u zemlji.

Takova je situacija, kako je ja vidim. Vidimo napredak u Palestini, i kolkogod nas može ushititi, ipak nije dovoljan za današnje doba. Dva puta toliko, tri puta toliko halucim morali bi moći dovesti u Palestinu, ako hoćemo, da osiguramo našu poziciju u zemlji, a smiješno je vjerovati da bi britski bajoneti ili nešto drugo moglo, da održe našu situaciju u zemlji. Ja, koji imam najviše povjerenja u riječi britske vlade i koji još nikada nije u njih posumnjao, izjavljujem pred cijelim svijetom, da ću biti najsretniji čovjek kad ću moći da kažem britskoj vladi: garnizon, što ga imate u Palestinu, ne služi zato, da nas brani, vi ga možete držati ako hoćete ali mi smo sami dosta jaki, da se branimo. Imam dnevno pred očima zemlju i vidim, da gladujućim halucim i neplaćeni učitelji uništavaju mandat. Već sam jednom rekao, a opetujem to u ovom odlučnom času i pred ovom skupštinom: nisam imao namjeru, da dodjem u Ameriku, ne jer nisam htio, već jer nisam mogao. Išlo je to preko mojih sila. Ali kad sam vidio, što se zbiva u Palestini, osjetio sam, da će se naš položaj skršiti, ako ovako potraje još dva, tri ili četiri mjeseca. Bog zna, što bi se dogodilo, kad bi naša financijska kriza, kako je postojala u decembru i januaru, trajala još i za vrijeme zadnjeg Pesah blagdana. Bog zna, koliko smo radili i koliko smo se trsili da spasimo Palestinu. Hvala Bogu uspješni smo! Ali ne ćemo to moći još nekoliko puta opetovati, jer za to nije ni jedna ljudska snaga dosta jaka.

Tako stoje činjenice. Radi se o pitanjima života i smrti. Mora se naći put, da se postigne maksimum rezultata kraj minimuma vremena i napora. Zamislite sebi da sa tribine cionističkog kongresa uprivate svečan poziv za saziv konferencije, da se provedu izbori za demokratski svjetski Židovski kongres, i da pozovete sve Židove, da učestvuju na tom kongresu itd. itd. Ne će se svaki odazvati ovome pozivu. Slažem se s nazorom, da svi Židovi imadu doći na taj kongres. Ali rusko židovstvo samo će iz daleka moći da gleda jer ne može doći. Tako se na jednom odsjekla jedna od najvećih židovskih zajednica, i to samo s toga, jer se tamo nemogu provesti židovski izbori. Ono malo emigranata, što stanuju u Berlinu i igraju ulogu zaštinika demokracije, nisu njihovi reprezentanti. Ne znate, što će učiniti druge demokratske sile. One još nisu pripravljene. U Americi ima 500.000 organizovanih radnika, koji su dobri Židovi i koji moraju doći na kongres, ali koji još danas nisu zato pripravnici, pa još nisu ni shvatili, da je Palestina uopće problem židov-

skoga života. Pregovarao sam s njima; nastojao sam, da srušim ogradu, koja nas od njih dijeli. Oni zastupaju ovdje u Americi veliku moć, moralnu i materijalnu. Ali oni ne idu s nama i ne će doći na kongres. Tako bih mogao nabrojiti još i druge grupe. Osjećam s toga, da izigraju svoju zadnju kartu, i da ne će stvoriti ništa drugo do li surogat, koji ne će ispuniti svoju svrhu. Izgubit će pri tome jednu ili dvije godine na radu i silama uzalud, dok Palestina gladuje.

Novi put.

Izabrali smo s toga novi put, koji je pun opasnosti, ali ima manje rizika nogladujuća Palestina. Činili smo to, nakon što se zbililo nešto novo u Židovstvu, nešto, što je vrijedno da se zabilježi. Ako danas imade drugova, koji su dosad bili protivnici Palestine, a sad imaju interesa na izgradnji, to je to posljedica fundamentalnog preokreta. Ovaj se preokret nema toliko pripisati Balfurovoj deklaraciji, a možda niti mandatu, već u glavnome našim uspjesima u Palestini. Snaga, onih 30.000 halucim obratila je te ljude k ideji izgradnje Palestine. Velike žrtve, idealizam, koje su investirane u kamenito tlo Palestine, učinile su to. Ovo se dojmilo čak i onih, koji su daleko stajali, a sad hoće da uzmu ozbiljnog učešća na izgradnji. Da li bi to učinili nakon tri ili četiri godine, ne znam, ali iz iskustva znam, ja spadam onima, koji u pokušajima, da privuku druge Židove, imaju iskustva bez obzira na to, da li su oni demokratski, autokratski ili oligarhijski — oni su došli, jer vjeruju, da je Palestina zbilja. Prošao sam svu Ameriku. Bio sam u mnogim gradovima, i Bog mi je svjedokom, da sam sa svakim radnikom govorio za Palestinu. Spoznajem poteškoće, i u svakom gradu rečeno mi je od dobrih cionista, da bi ovaj ili onaj pristupio, kad bi gospodin A. u Chicagu, ili gospodin B. u Newyorku ili C. u Omahu ili D. u Milwaukee pristupio. Tad bi mogli imati cijeli grad u našim redovima. Ali gospoda A. B. C. D. nisu uvijek pripravnici, da pristupaju. Ako bi ih predobili u naše redove, tad bi se Keren Hajesod u Americi podvostručio, potrostručio i početverostručio. A ako ćemo imati 100.000 halucim, tad ćemo imati i svjetski kongres, kome će odjeknuti samo jedan zov. Zov za svjetskim kongresom mora da dođe iz Palestine. I samo taj zov, poduprt na krvi i žilcima, poduprt gotovo nadčovječnim naporima, samo taj zov a ne vaš, niti moj zov ne će odjeknuti od jednog dijela svijeta do drugoga, a da se nitko ne će usuditi, da mu se protivi. Problem je dakle, da podvostručimo i potrostručimo i početverostručimo imigraciju u Palestini, a to se može danas dogoditi samo prihvatom alliance, a da zato ne napuštamo ni jednu jeditu tačku našega programa, dok one sile, koje su u istini voljne da sarađuju dodju k nama. To doista nije šadlanut.

Govorilo se danas i pojedinim ličnostima. Ja Vam mogu nominirati jednu ličnost, kod koje bi, da je došla danas u skupštinu i rekla: »Ustupam u Jew. Agency« svi kao jedan ustali i zapjevali Hatikvu, jer taj pojedinac zastupa cijeli svijet. To je barun Rothschild, koji se ničim ne dijeli od naše cionističke politike, te je cionista par excellence. Ali njegov ustup, u

Jewish Agency značio bi, da se napuštaju demokratske formule cionizma radi Jewish Agency. Ja sam isto tako dobar demokrata kao i svaki drugi, ali godišnje odašiljanje od 50.000 halucim u Palestinu ima prvenstvo pred svim drugim.

Pozvat ćemo sve organizacije. Vodit ćemo oprezne pregovore. Izradit ćemo program i pokušat ćemo, da ga na pošten način provedemo. Možemo imati uspjeha ali i neuspjeha. Osvjedočit ćemo svijet, da smo sve učinili, što je bilo moguće, da se kraj sadašnjeg položaja židovskoga naroda svaki pojedinici privuče, i mislim da će onda stvar biti slijedeća: dvojica, trojica ili četvorica pristupaju i rade za Palestinu.

To će imati za posljedicu, da će taj broj sveudilj rasti. Potpuno sam uvjeren, da tako dugo, dok nema Palestine sa solidnim temeljem, s najmanje 200.000 Židova u zemlji, ne će biti ni židovskog svjetskog kongresa. O tom sam ja čvrsto uvjeren, a Vi ne smijete žrtvovati ni vrijeme, ni najmanju energiju, niti jednoga čovjeka i niti jednoga santima za nešto, što nije u direktnoj vezi s radom za povećanje našega broja i poboljšanje naših pozicija u Palestini. Bojim se, da je »demokracija« postala zadnje utočište za impotentne. Takova riječ pokriva mnoge grijehove, a može se lako nekome u lice dobaciti, kao što su to meni činili.

Pregovori s Arapima.

Već godinama formuliramo političke rezolucije, da mi Židovi želimo da živimo u miru s Arapima. Prihvatili smo rezolucije, koje su imale karakter zavjeta. Radi li se pako o tome da se poduzmu izvjesni i uspješni koraci, da se rezolucije ostvare, jer ostvarenje svih tih problema znači u Palestini pitanje života ili smrti našega rada, tad će nas napasti sa sviju strana i podići će se vika, da se Arapima ili kome drugome prodalo sve, što je sveto cionizmu. Trebalo bi, da je našim velikim političarima jasno, da se Arapi ne zadovoljavaju frazama. Godinama stvarali smo zaključke i šta god će postati židovska narodna domaja, kada će obuhvatiti milione Židova, pa i onda, ako će, kako se nadam, u Palestini postojati židovska većina, ostatak će ona ipak ostrvo u arapskome moru. Moramo s tim narodom, koji nam je srodan i s kojim smo i u prošlosti živili u slozi, doći do sporazuma. Naravno, da bi bolje bilo, kad bi Palestina i susjedne zemlje bile nenapućene. Bilo bi još bolje, da tamo teče mjesto Jordana Nil; još bi bolje bilo možda, da nas je Mojsija mjesto u Palestinu odveo u Ameriku, i još bi bolje bilo, da nemamo posla sa Židovima, već s Englezima. Ali mi imademo posla sa Židovima, a u Erec Jisraelu teče Jordan i tamo živi narod, koji se opire i koji opkoljuje Palestinu, sa sjevera i juga, s istoka i zapada, i s kojim se moramo ozbiljnim načinom sporazumiti. To se može dogoditi samo razborom i vjedom u političko poštenje; jer to je najjače oružje, što ga pojedinac posjeduje. To je ono što nas mora skloniti, da se na sve strane osiguramo, a tu sigurnost možemo postići samo pojačanim tempom rada u Palestini, a taj pojačani tempo rada u Palestini može se postići samo privlačenjem svih onih elemenata, koji doista hoće, da sarađuju. Držim, da ima tako poštenih.

Vjerujem engleskoj vladi; vjerujem onim Židovima, koji su došli do uvjerenja, da su dužni, izgraditi Palestinu, koji hoće s nama da rade. Bio bih zadnji, koji ne bi prihvatio ruku svakoga, koji hoće da s nama izgradi Palestinu, bio on pojedinac, bila to organizacija, malen ili velik. Ako hoće da preuzme jedan dio rada, on mi je dobro došao, jer njegova saradnja privući će još dalnjih stotinu ili dvije stotine.

Moje gospodje i gospodo! Držim, da bi time ojačali pred vladama i pred svijetom. Položaj je potpuno jasan. Arapski problem, imigracija, tempo našega rada u Palestini usko su vezani jedan s drugim. Mi bi mogli dok cionisti cijeloga svijeta dodju do spoznaje odgovornosti, koja njih tereti, izgubiti ovu priliku. Meni je isto tako važan jedan zastupnik židovskih radničkih korporacija kao, g. Marshall, pored svega štovanja i ljubavi za njega i priznanje za velik njegov rad. Ne ćemo odmah predobiti sve te sile, s početka samo nekoliko njih, ali mi ćemo naš rad proširiti. Naravno, da imade opasnosti, ali veća bi bila opasnost, da još jednom moramo proživjeti jednu godinu kao prošlu. Po momu mišljenju stojimo ili padamo prihvatom ili otklonom zaključaka, što ste ih sad stvorili, i ja ću, doživim li 6. augusta, boriti se za njih kao tigar. Čestitat ću američkim cionistima, koji su daleko od trvenja i ličnih motiva, da su mogli stvoriti takav zaključak. Daj Bože, da prođe bez mnogih trvenja i borbe. Dao sam sve, ali ne ću da se dam smlaviti od prazne mašine, čiji točkovi trče, a da ništa ne produciraju, i zato ću se boriti!

Palestinska debata u gornjoj kući u Engleskoj.

U engleskoj gornjoj kući interpelirao je lord Islington vladu o palestinskom pitanju, te u obrazloženju svoje interpelacije veli: da je od zadnjeg tretiranja toga pitanja postalo sasvim jasno, da se protivničko držanje palestinskog stanovništva prema palestinskoj politici pojačalo. Nije to bilo nikakvo iznenađenje, jer se uvijek moglo očekivati, da se arapsko i kršćansko stanovništvo ne će slagati sa jednom cionističkom vladom. Ako vlada nije voljna promijeniti sadašnji sistem, morat će preuzeti odgovornost za konzekvencije, koje će proizlaziti iz takovih pokušaja. Što se zadnjih izbora tiče, uzrok je neuspjeha sasvim jasan. Stanovništvo nije htjelo primiti forme izbora, koje bi ga dovele u odnošaj podložnosti prema vladi i izvršnim vlastima zemlje. Sadašnja uprava zemlje leži u rukama jedne cionističke birokracije, instrukcijama engleske vlade, koja vodi samovoljnu vladu, za koju nema primjera u historiji engleskih kolonija. Arapskim općinama obećala je vlada nezavisnost, a ipak se trudi, da stvara cionističku vladu u zemlji. Nisu stvoreni nikakvi kompromisi, da se Arapi izmire sadašnjim sistemom. Židovi, koji su već davno u Palestini, nisu nikada zahtjevali takovu vladu. Sistem je uveden na zahtjev samo jedne izvanjske židovske organizacije, koja ne zastupa cijelo židovstvo svijeta. Prije ili poslije doći će vlada u položaj, da će oružjem morati siliti na mir stanovništvo, koje je sad prema njoj prijateljski orijentirano. Govornik apelira na vladu, da tretira ovo pitanje, kao jedno od

najvažnijih pitanja cijele državne politike. Ako bi dali palestinskom stanovništvu jednu nacionalnu vladu, zadobila bi Engleska opet svoj prestiž i svoj uticaj na Istoku.

Na to govorio je lord Milner koji je odlučno branio sadašnju englesku politiku u Palestini. Kao član vlade, koja je dala obećanja, spomenuta po lord Islingtonu, nijeće neodržavanje ma kakvih obećanja datih Arapima. U obećanjima, koja su dana kralju Huseinu nije nikad bilo govora o Palestini. Kad je vlada izdala Balfourovu deklaraciju, bila je uvjerenjena, da nema obveza, koje bi se protivile Balfourvoj deklaraciji. A politika Balfourove deklaracije, misli lord Milner, je svakako dobra i vodit će do dobrih rezultata. — Ne bi se smjelo dopustiti, da govornik govori uvijek o »cionističkoj vladi Palestine«. Možda misli govornik pod ovaj fakat da su nekoliko Židova činovnici vlade, a među njima ima i nekoliko nećionista. High Commissioner hvale i najekstremniji arapski nacionalisti. — Govornik opisuje poslije toga velike promjene, koje je našao, kad je po drugi put posjetio lanjske godine Palestinu. Palestina još uvijek ima mjesta za nekoliko milijuna ljudi. Arapi učinili bi veliku pogriješku, ako bi zahtjevali Palestinu za arapsku federaciju. Danas ne može vladati ni židovska, ni arapska vlada. Palestina je još danas internacionalna zemlja, koja mora imati neutralnu vladu, kao što je to mandatarna vlada. Prenašanje mandata na Englesku znači veliko povjerenje k toj državi, a podignuće židovske domaje je stvar poštenja za Englesku.

Odgovor vlade.

Na to uzima riječ državni tajnik za kolonije, vojvoda od Devonshire. Najprije se zahvali lord Milneru, da mu je olakšao posao i prelazi onda na samo pitanje. Izjavljuje, da se sada ne može objelodaniti dokumente.

Zatim kratko izvješćuje o događajima, koji su doveli do uništavanja izbora i odstupu arapskih članova Advisory Councila. Iza toga veli: Htio bih se vratiti na više općenita pitanja, o kojima se govorilo za vrijeme debate. Morate imati u vidu situaciju, u kojoj se nalazi naša vlada. Opet i uvijek čujemo, kako se raspravlja, kritikuje i katkada brani Balfourova deklaracija, još k tome s odgovorne strane, kao da bi to bila stvar, koju možemo primiti ili napustiti po našoj volji. Izgleda, da je lord Islington istoga mnijenja. Uz pogibao, da ću Vas neko vrijeme zadržati, moram Vas moliti da si premislite naš položaj u pogledu mandata. Mandat nije samo nacionalna obveza Engleske, nego je internacionalna, i Balfourova deklaracija je baza, na kojoj smo primili od aliiranih država položaj mandatarnе vlasti u Palestini. Engleska vlada preuzela je položaj mandatarnе vlasti na konferenciji u San Remu u aprilu god. 1920. Kad je ova konferencija predala Engleskoj mandat, ustanovila je, da će biti mandatarna vlast odgovorna za provedenje deklaracije, koju je dala engleska vlada prvobitno 2. novembra 1917., u korist izgradnje nacijon. domaje za židovski narod, pod uslovima, koji su sadržani u samoj deklaraciji. —

Nama je dala ovu stvar u prvom redu konferencija aliiranih a ne Liga Naroda. Slijedeći je korak bio dobiti od Lige Na-

roda ustanove za mandat. U decembru god. 1920. predložili smo osnovu mandata

Savezu Naroda, a na početku slijedeće godine poboljšanu osnovu. Radi raznih razloga Savezu Naroda nije bilo moguće odmah vijećati o osnovi mandata, ali je u oktobru god. 1921. pisao predsjednik Vijeća Saveza Naroda u ime Saveza Naroda engleskome ministru predsjedniku i pozvao je vladu Nj.-a V.-a, da vodi i nadalje upravu u njoj povjerenim krajevima u smislu osnove mandata, dok nije položaj sasvim regulisan. Slijedeći korak bio je pravljjen, kad su postigli konačnu odluku Vijeća Saveza Naroda u skupštini u julu 1922. Tad je Vijeće usvojilo slijedeću rezoluciju:

»U oči sada dane izjave i saglasnosti svih članova Vijeća potvrđuju se članci mandata za Palestinu i Siriju. Mandati stupaju automatski u snagu, čim će Italija i Francuska najaviti predsjedniku Vijeća Saveza Naroda da su se u nekim posebnim tačkama, koje se tiču ovog mandata, složili.«

Ovo posljednje odnosi se na Siriju. U koliko dolazi u obzir naš mandat u Palestini, imamo neposrednu i punovrijednu potvrdu, prvo, sa strane aliiranih država, a drugo sa strane Saveza Naroda. Ako, možda i malo lakoumno, govorimo o tome, da promjenimo naš mandat i srušimo našu dosadašnju politiku, molim Vas, da malo razmislite o tome, u kakav položaj bi onda došli. Bez sumnje bilo bi moguće ovoj vladi ili kojoj drugoj, da ide u Savez Naroda i njemu povrati mandat. Ne poznam tačno postupak, ali sam uvjeren, da je takav korak predviđen. Ali morate biti svjesni toga, da ako mi taj korak učirimo, vratit ćemo mandat u svojoj cjelini. Nije moguće kazati, da ćemo nekoliko dijelova mandata pridržati, a nekoliko napustiti. Ako ćemo napustiti povjereno nam mjesto, biti će stvar Saveza Naroda, odlučiti o novom uredjenju stvari. Zapravo dakle izlazi to, da, ako moramo priznati nemogućnost ispunjenja naših obveza, treba da se potpuno povučemo. Ovo je stanje jako ozbiljno i ja pitam one, koji kritikuju naš način djelovanja i one, koji kritikuju Balfourovu deklaraciju, da li su već promislili, koje korake će učiniti i koje predloge će staviti vladi u svrhu, da promjene ovo uredjenje. Znam, da položaj nije lak, ali mi bismo mnogo riskirali, ne samo što se tiče Palestine nego i što se tiče našeg odnošaja s drugim državama, ako bismo napustiti povjereno mjesto, koje su nama predali i koje je Savez Naroda odobrio.

Ja napuštam sad ovaj dio stvari i dođem na tačku, koju sam već usput spomenuo, naime organizacija i sredstva s pomoću kojih predlažemo, da se provede mandat. Jasno je, da moramo imati veliku slobodu u intepretaciji i u metodama, pomoću kojih hoćemo da ispunimo preuzete obveze. Prijašnja vlada stvorila je valjan zaključak, da je najbolja metoda postepeno uvođenje raznih stupnjeva samouprave, Poznato Vam je, koji su ovi prijedlozi. Nismo nikad mislili na to, da to bude konačna forma samouprave. U istini bila je to prva forma i mi smo se nadali, da ćemo složno s drugim politikama sličnim, na drugim krajevima svijeta, moći proširiti postepeno princip samouprave sa izgledom i da ćemo doći na koncu do odgovorne vlade i za ovaj dio zemlje. Prijašnja vla-

da upotrebila je tu politiku i mi smo sve učinili, da ju pretvorimo u zbilju. Bila je provedena pod engleskim auspicijama i po engleskoj jednoj upravi i ja moram kazati, da sam jako začudjen, kad čujem primjedbe interpelanta, koji tako lako govori o cionističkoj upravi i cionističkoj birokraciji.

Kakve su činjenice? Ako promatramo brojke citiram iz dokumenta izdanog 12. marta o. g. — nalazimo, da su između 36 osoba, koji su sada na najvišim upravnim mjestima Palestine, 33 kršćani, a samo 3 Židovi. Od 33 kršćana 2 su kršćanske religije, ali židovskog porijekla. No i ako mi dapače ovu dvojicu pribrojimo broju Židova ipak imademo razmjer od samo 5 Židova od 36 činovnika.

Lord Islington: »Možete li nam kazati, na kakvim položajima su ta 5 Židova?»

Vojvoda od Devonshirea: Oni su najviši činovnici uprave. Ako uzimamo cijelo činovništvo svake vrsti, imaju Židovi 680 mjesta, muslimani 630, a kršćani 1250. Nadalje bi htio spomenuti, da su od deset činovnika, koji su članovi Zakonodavnog Vijeća, osam kršćani i dvojica Židovi. Ja dakle mislim, kada čujemo tako lakomisljen govor o židovskoj upravi i židovskoj birokraciji, da oni u istinu ne postoje.

Smijem li Vas zadržati s dva citata, iz »Bijele Knjige«, koja je objelodanjena u junu prošle godine? Prvi glasi:

»Nužno je upozoriti i na to, da Zionist Commission u Palestini (sad nazvana Palestinska Cionistička Egzekutiva) nije nikad zahtjevala i nema ni sada udjela u općoj upravi zemlje. Ni specijalna pozicija, koja je pridjeljena u članku 4. osnove mandata Cionističkoj Organizaciji, ne sadržava takve funkcije. Ova specijalna pozicija odnosi se na mjere, koje će se poduzeti u Palestini i koje tangiraju židovsko stanovništvo a polazi sa stajališta, da organizacija mora potpomagati opći razvitak zemlje, ali je ne ovlašćuje da sudjeluje u vladi.»

Nadalje:

»Kad se stavi pitanje, šta moramo pod razvojem židovske narodne domaje razumijevati, treba da odgovorimo, da to nije nametanje židovskog nacionaliteta pučanstvu Palestine, kao cjelini, nego daljnji razvitak već postojeće židovske zajednice s potpomaganjem Židova u drugim dijelovima zemlje, s nakanom, da bude centrom, za koji će se židovski narod, kao cjelina, interesirati i na koji će biti ponosan iz religioznih narod. razloga. Ali, da ova zajednica ima dobrih izgleda na slobodni razvitak i da može pružati židovskom narodu potpunu mogućnost razvitka svojih sposobnosti, treba da zna, da je u Palestini na temelju svoga prava, a ne tek trpljena.

Tumačilo se uvijek nanovo, da je nakana bila od početka stvoriti nacionalnu domaju Židovima, ali se brinulo za to, da se zapriječi stvaranje jedne židovske države, ili države pod židovskom vladom, ma u kojem smislu riječi.

Čujemo dosta kritike protiv ovog mišljenja, ali smijem kazati, da, ako ne gledamo općenito, nije nam poznat nijedan slučaj, koji bi se mogao smatrati tlačenjem ili gospodstvom Židova.

Lord Islington: Možete li nam naznačiti ona pet mjesta, koja su popunjena Židovima?

Vojvoda od Devonshirea: Na žalost, to ne mogu u ovom času. Vi ćete dakle sigurno shvaćati, da nosimo veliku odgovornost, ali sigurno ne bi morao Vama reći, da sa najvećom pažnjom nadziremo naš položaj u Palestini. High Commissioner stigao je jučer u London. Nisam još imao ugodnost, da ga vidim, ali se nadam, da ću se moći s njime temeljito razgovarati o situaciji i apeliram na one, koji imaju aktivno učešće u toj stvari, da predobiju njihove prijatelje u Palestini, da postupaju konstitucionalno i upotrebe mogućnosti, koje su njima dane, da sudjeluju u razvitku zemlje. Palestina treba danas perijodu mirnog razvitka i ja sam uvjeren, da će se opravdati potpuno entuzijastički opis, što ga je dao Lord Milner iz vlastitog iskustva.

Poslije toga govorio je još Viscount Grey, koji upozoruje na to, da će se u pitanju, da li predleže protuslovna obećanja, moći odlučiti samo poslije objelodanjenja dokumenta. On bi vrlo žalio, kad bi se držalo nemogućim objelodanjenje, moglo bi se možda nekoje stvari, kojih je objelodanjenje nepoželjeno, ispustiti. Ako se stvar tako razvija, kako se tome lord Milner nada, svi će biti veseli; ali ako razvitak tako dođe, kako to lord Islington misli, imati će vlada velike neprilike. Ako bi došlo do izmjene vlade, bilo bi veoma žalosno, ako bi nas na to vanjski nemiri prisilili. On se nada, da će za vrijeme boravka sir Herberta Samuela u Engleskoj kolonijalni ministar zajedno s njime izraditi jednu sigurnu osnovu, kod koje će se i cionistička politika bliže opisati u smislu, da zemlja neće imati židov. upravu, nego da Židovima ostaje ipak mogućnost, da osnuju svoje sopstveno sveučilište i svoju sopstvenu domaju u jednoj pretežno arapkoj državi. Cion. politika mora se tako interpretirati, da dođe više u sklad s građanskim pravom stanovništva. Dok se vodama Arapa ne dokaže, da cionistička politika daje arapskom stanovništvu, velikom majoritetu zemlje, pravo sudjelovanje u upravi i da vladu ne vodi nikakav duh, koji bi bio nešto pretežnog nearapskoga — dok se to ne učini, ja se bojim teških nemira u budućnosti.

Iz židovskog svijeta

Sveopća organizacija Židova Velike Rumunjske. Zastupnici židovskih organizacija Stare Rumunjske, a osobito vodje Saveza rumunjskih Židova pokušavaju već dugo vrijeme, da stvaraju jednu sveopću organizaciju Židova Rumunjske. Dosada vodjeni dogovori i konferencije nisu još mogli voditi do uspjeha, jer su zastupnici Saveza Židova u Staroj Rumunjskoj mnijenja, da ova sveopća organizacija mora da u biti ne bude ništa drugo nego jedno raširenje postojeće »Uniunee« i njezinog programa i na Židove novih rumunjskih teritorija. Naprotiv bukovinski i sedmogradske Židovi stoje na stajalištu, da je takova organizacija moguća samo na temelju maksimalnih zahtjeva Židova na osnovi minoritetskog principa i obzirom na kolektivna prava Židova Nove Rumunjske.

Ovaj se antagonizam javio nanovo i na konferenciji u Bukareštu, kojoj su prisustvovali Židovi Transilvanije, Banata,

Marmaroša, Besarabije i zastupnici organizacije Ceire Cijon u Besarabiji. Na toj skupštini naznačio je nadrabini dr. Niemir ower osobito dva cilja, kao glavne zadaće organizacije: steći državljanska prava i boriti se protiv antisemitizma. Naprotiv tome izjavio je zastupnik Židove Transilvanije, Banata i Marmaroša, da ga ne zadovoljava potpora Uniunee, jer se Židovi Erdelja i Bukovine nalaze u naprednijem stadiju pravnog razvitka nego Židovi Stare Rumunjske. Oni su već prije pedeset godina dobili ravnopravnost, stoga su razloga njihovi nacionalni zahtjevi dalekosežniji. Suradnja bi bila moguća samo na temelju maksimalnog programa u svrhu priznavanja nacionalnih minoritetskih prava. U istom su duhu govorili i zastupnici Marmaroša i Besarabije. Svi su izjavili, da je promicanje nacionalne svijesti preduvjet zajedničkog rada jedne sveopće organizacije.

U ime Uniunee razložio je dr. Fieldermann, da su poteškoće oko postignuća državljanstva velike te da s tim poteškoćama imaju se boriti ne samo starorumunjski nego i erdeljski i besarabijski Židovi. Uniunea bi rado preuzela rad oko zaštite državljanstva, kad bi mogla onsovati u priključenim krajevima podružnice. Njegova su bila razlaganja od sviju govornika odbijena, tako da je morao dr. Niemir ower konstatovati, da konferencija nije postigla sporazum naziranja. Konferencija se zato svršila bez uspjeha. Ipak se neki nadaju, da će naredni dogovor, kome će i delegati Bukovine prisustvovati, svršiti sa više uspjeha.

Izjave ministra predsjednika Witosa i ministra vanjskih poslova Seyda. Ministar predsjednik Witos opovrgnuo je najodlučnije vijest, koja je bila u jednim američkim novinama objelodanjena, da bi on predbacivao židovskim članovima Sejma nekorektno držanje prema vladi te da bi ih okrivio, da izbjegavaju svaki zajednički rad s vladom te ne će svoje interese državnim interesima podrediti. Izjavio je nadalje, da se čudi da današnjoj vladi prigovaraju radi nacionalnog šovinizma. Položaj narodnosnih manjina uređen je ustanovama ustava, a vlada će na temelju ovih ustanova raditi. Ali vlada očekuje izvršenje dužnosti prema zemlji sa strane židovske manjine. Na pitanje zastupnika židovskog dopisnog ureda, koje stajalište zauzima vlada u pitanju numerus claususa, nije dao ministar predsjednik meritornu izjavu. Rekao je, da je sad ovo pitanje manje aktualno, jer je Sejm odgodio raspravu o ovom zakonskom projektu. Ministar vanjskih poslova Seyda izjavio je, da se nova vlada sastoji od nacionalnih Poljaka, a ne od šovinista i antisemita. Na pitanje o stavu vlade glede međunarodnih obaveza Poljske prema narodnosnim manjinama odgovorio je g. Seyda, da je Poljska u svom ustavu dala narodnim, jezičnim i vjerskim manjinama čitav niz prava, te da poljska vlada ispunjava sve obaveze ustava. Židovima, koji su poljski državljani, bilo je već više puta moguće uvjeriti se o tome, da im poljska poglavarstva pružaju uspješnu obranu prava. Misli u prvom redu na pokuse pojedinih evropskih zemalja,

koje poljske Židove protjeraju. Čitav niz vladinih ureda, koji se bavi emigracijom, popunjen je činovnicima, koji razumiju potrebe židovskih emigranata. Ova je briga za poljske državljane ma kojega porijekla dovela poljsku vladu, da osnuje konsulat u Jeruzolimu.

Witoš i Seyda pokušali su time informirati amerikan. židovsku javnost o poljsko-židovskim odnosima — sa svoga stajališta. Vidit ćemo kakova će biti protuizjava Židovskog kluba.

Židovska frakcija za novu Litavsku. Kovno (J. C. B.) Na vrhu novog litavskog kabineta stoji nestranački Galvanovski. Njegovom taktu i političkom razumijevanju može se zahvaliti imenovanje predsjednika židovskog nacionalnog savjeta, dra. Rosenbaum, ministra za židovske poslove. Ministar predsjednik Galvanovski dao je izjavu na sjednici Sejma od 20. juna, prema kojoj su zauzeli stav pojedine stranke. Predstavnici Nijemaca i Poljaka izjavili su se spremnim za glasanje za vladu, jer se ova stavila na tlo minoritetskih prava. Dr. Robinsohn, predstavnik židovske frakcije, dao je izražaja zadovoljstvu radi imenovanja dra. Rosenbauma židovskim ministrom, te je izrekao nadu, da se ne će ponavljati razlika mišljenja, koja je bila u zadnje vrijeme između vlade i Židova. Sejm je novoj vladi jednoglasno izrekao povjerenje.

Opstanak židovskih škola Sedmogradske u pogibljui. Kako iz »Uj Kelet«-a (Novi Istok) saznajemo, rumunjska je vlada oduzela pravo javnosti skoro svim židovskim školama a naročito židov. srednjim školama i licejama te i srednjoj školi židov. kulturnog saveza »Tarbut«. Time je židovskoj djeci u Sedmogradskoj onemogućen polazak srednjih škola. »Uj Kelet« primjećuje, da ova naredba vlade pogadja židovstvo i tim teže što je vlada nedavno odbila molbu Židova, da se oslobodjaju židovski učenici u državnim i konfesionalnim školama od dužnosti pisanja u subotu i na židovskim blagdanima. Pošto je pretežni dio Židova Sedmogradske ortodoksan i konzervativan, nije mu moguće bez požrtvovanja uvjerenja poslati djecu u srednju školu. Da se nadje jedan izlaz iz te židovske školske krize, sazvat će se u najskorije vrijeme jedna sveopća židovska školska konferencija Židova Sedmogradske i Banata u Cluj.

Za Židovski novac. Povodom najnovijih afera bomba u Budimpešti izvršila je vlada jednu dužnost, koju već skoro tri godine ne vrši, te je dala zatvoriti najpoznatije ubice Horthyeve ere. Samo to nije dugo trajalo, pa su notorne ubice, kako se sada javlja, opet pustili na slobodu. Javno je mišljenje odmah saznalo, da se tu radi opet o posredovanju guvernera u korist njegovih štićenika. Gradski načelnik Marinovich dao je o ovoj promjeni vladine namjere razjašnjenje, da su famozni ubice Židova, Attila Rumbold, Ladislav Illy i Jesevich, kao i drugi, zato pušteni na slobodu, jer su oni u službi — židovskih tvrtki, a njihovi su šefovi s njima izvanredno zadovoljni. Ova oficijelna izjava dje-

lovala je kao jedno »otkriće«, ali je iznenadila samo neupućene, koji nisu poznavali slaboću karaktera nekih budimpeštanskih »visokih židovskih krugova«.

Iz cionističkog svijeta i Palestine

Jedan intervju s dr. Weizmannom. Organ engleske Labour Party »Daily Herald« donša jedan intervju s dr. Weizmannom poslije njegovog povrata iz Amerike. Dr. Weizmann rekao je, da se tjera među Arapima jedna rušilačka propaganda, koja apeluje na njihove fanatične instikte. Anticijonistička propaganda u engleskoj štampi sokoli Arape na opstrukciju. »Ja sam ipak siguran« rekao je dr. Weizmann, »da će biti život i ekonomski uvjeti jači od umjetnih granica. Naći će se dodirne tačke te će zajednički rad napredovati«.

Dr. Weizmann prikazao je sadašnji položaj u Palestini i rad Cijonističke Organizacije. Čvrsta je namjera Židova, saradivati s Arapima, da se Palestina izgradi zajedničkom zemljom Židova i Arapa.

»Amerikanski Židovi« rekao je dr. Weizmann, »nastoje sa malo iznimaka da pripomažu novcima kod izgradnje Palestine. Ja sam tamo 500.000 funti sabrao. Potrebni su nam u Palestini stabilni odnosi te da se tuđa agitacija ne umješa, da bi bio omogućen zajednički rad obiju naroda u miru i sporazumu«.

Engleska izjavljuje i u dolnjoj kući, da će izdržati uz Balfourovu deklaraciju. Engleska je vlada postavila jednu komisiju, sastavljenu od ministara, da ispituje pojedina pitanja britske uprave u Palestini, tako prije svega, kakav da bude savjetujući Council. Ova komisija, čiji su članovi kolonijalni ministar, vojvoda od Devonshire-a kao predsjedatelj, ministar vojske lord Derby i ministar Indije Viscount Peel. — Ormsby Gore i Lord Winteston su savjetnici — predložila već Samuelu svoj izvještaj. U vezi sa postavljanjem te komisije počele su se mnoge protucijonističke novine nadati, da će vlada biti moguće ipak sklona da odstupi od svoje dosadašnje politike. Sve ove sumnje dokončava Ormsby Gore ovim odgovorom u dolnjoj kući: »Vlada nastoji, da brani građanska i vjerska prava sviju stanovnika Palestine, te da će zemljom upravljati prema ustanovama mandata. Vlada ima dužnost pomagati Židovima oko osnutka židovske narodne domaje u Palestini, ali ova politika ne misli na stvaranje jedne židovske države ili jedne židovske vlade. Kao od Saveza naroda izabranom mandataru zadaća je engleskoj vladi i engleskoj upravi, da stvara harmoniju u Palestini, da pomaže svima rasama i vjerskim općinama, da se slobodno razvijaju, te da ne dopušta, da jedna nad drugom vlada.« (Pljesak.) Capt. Barceley: Drži li se još vlada Balfourove deklaracije? — Ormsby Gore: Jest. (Ziko.)

Novi palestinski film Narodnog Fonda. Glavni biro K. K. L. dao je izraditi od g. Benđová novi film »Putovanje kroz zemlju Keren Kajemeta«, koji prikazuje

djela zadnjih dviju godina, a osobito rad otvorenja u Emek Jesreelu.

Dugi niz zanimljivih slika zbijen je u okvir jednog malog čina. Jedan vodič predobije jednog židovskog turistu na jedno putovanje kroz cijelu zemlju i s time za palestinsku stvar. Put vodi najprije u novu K. K. L. četvrt Tel Aviva u »Nordiju, u pulzivni život morske obale i u nove industrijske gradnje Tel Aviva, onda u Nahlat Jehuda, Šivat Cijon, u Herzlovu šumu u Huldi i na dobro Gan Šmuel. Iz Hajfe se vidi prije svega nova četvrt Keren Kajemeta »Jehiel«, tehnika i Kar mel sa židovskim predgradjima, koja se nalaze u gradnji. Nakon daljnjeg putovanja preko Emeka, stigne turista u Jeruzolim. Novi film će biti prvi put prikazivan na cionističkom kongresu u Karlovim Varima.

K zadnjim razbojničkim napadajima u Palestini. Razbojnički napadaji, koji se u zadnje vrijeme ponavljaju u Palestini, tako prije svega napadaj na žandare, koji su pratili High Commissionara na njegovom putovanju u sjeverni dio zemlje, bili su tako prikazani u raznim novinama, medju njima i u njemačkim dnevnicima, kao da bi se ovdje radilo o političkim nemirima. Nakon uapšenja druzijskih razbojnika, koji su napadali na pratnju Samuelsovu, istraga je pokazala, da se tu radi, kao i kod svih ostalih takovih događaja, o jednom običnom razbojničkom napadaju, i to u ovom specijalnom slučaju o tobožnjoj samoobrani. Razbojnici, koji su imali mnogo napadaja na rovašu, te kojim je postalo tlo Libanona prevruće, jer su bili skoro sa svake strane opkoljeni od žandarmerije, pobjegli su na palestinski teritorij. Kad su se ovdje sastali sa britskim oružnicima, koji su se vratili sa pratnje Samuelsa, mislili su razbojnici, da su prepoznati i proganjani, pa su počeli pucati. Za svaki slučaj, taj napadaj, kao i ubistvo kapetana Swansa, čiji je ubica bio odmah eruiran i kod proganja nja ubijen, nema ni najmanju vezu ni sa kakvim nemirima u Palestini, kako to senzacionalni listovi pišu.

Pokusno stavljanje u promet Ruthenbergove elektrane. Ovih dana je bila Ruthenbergova elektrijska stacija kod Jafe pokusno stavljena u promet. Tehničko preuzimanje sa strane vladinih zastupnika uslijedilo je bez zapreke. Ovdje se radi o jednoj maloj rezervnoj staciji, koju tjeraju Dieselovi motori, dok će se centrala u Audji tek u augustu početi, pošto su sad arapski zemljoradnici sporazumili već sa Ruthenbergom.

Iz Jugoslavije

KONFERENCIJA RABINA U VINKOVcima.

U srijedu, dne 4. jula bila je održana konferencija rabina u Vinkovcima. Ova je konferencija bila, što se tiče duhovnoga i stvarnoga, dobro priredjena, samo je bila u tehničkom pogledu, na žalost, vrlo manjkava. Na taj račun možemo pisati i nesudjlovanje mnogih rabina iz Kraljevine na konferenciji bez njihove krivnje. S osobitim veseljem i zahvalnošću pozdravljena je prisutnost gosp. nadrabina

dr. H. Jakobia, vječasnog »Zakena« i vodje jugoslavenskih rabina. U predvečerju konferencije održala se u hramu povodom godišnjice smrti dr. Teodora Herzla uzvišena spomenslava. Gosp. nad-rabin dr. M. Frankfurter držao je spomenslovo, toplih osjećaja i dubokih misli. I moderni cionizam — rekao je medju ostalima — će naći u našoj Tori najpouzdaniju zaštitu.

Gosp. dr. J. Lederer pozdravio je konferenciju srdačnim riječima u ime Židovske Bogoštovne Općine u Vinkovcima, kao i u ime Saveza Jevrejskih Vjeroispovjednih Općina. Njemu je kao predsjedniku vinkovačke bogoštovne općine osobito drago, da su se duhovni predstavnici jugoslavenskog Židovstva u njegovoj općini sastali.

Stiglo je mnogo pozdravnih pisama i brzjava, medju ostalim i od gosp. dr. Popsa, Beograd i Šime Spitzera, Zagreb, koje radi njihove principijelne važnosti istaknemo. Glavni predmet rasprave bio je osnutak saveza rabina u Jugoslaviji. Do konačnih rezultata ipak nije moglo doći, jer — kako je već spomenuto — nije bio dovoljan broj rabina prisutan. Zato će se jedna druga konferencija sastati u mjesecu augustu te godine, koja će imati odlučnu riječ u svim važnim pitanjima. Nasuprot je bila konferencija veoma bogata pobudama i diskusijama, tako da je time osnutak rabinskog saveza naše kraljevine stupio u zreo stadij.

Pravila saveza rabina, čiji je projekt gosp. dr. Fischer, Daruvar, sa velikom preciznošću izradio, bila su tačka za tačku potanko raspravljena. Smjer rabinskog saveza bio je tačno ustanovljen s gledišta istorijskog i vjerskopravnog. Sasvim je uspjelo lojalno nastojanje, da se omogući svakome rabinu Jugoslavije sudjelovanje u rabinskom savezu bez najmanje žrtve njegovog religioznog ili tradicionalnog uvjerenja. Kao iskustvo povijesti i znak vremena, može se zabilježiti ono opće vladajuće shvaćanje, da se reformska nastojanja XIX. vijeka u religijskom životu židovstvom nisu uspjela te da samo vjernost k tradiciji može biti čvrst temelj židovskom općinskom životu. Cionistički duh, koji je bio na konferenciji nešto, što se samo po sebi razumije, slaže se ovdje u uzdržanju jevrejsko-povjesnog kontinuiteta s vjerskom konzervativizmom. Iz Beograda i Zagreba, iz Vojvodine i Bosnije dignut će sad rabini glas: Natrag k židovskoj tradiciji. Velika vjerska kodifikacija Šulhan Aruha bit će opet luč i cilj židovskih religijskih općina. Ali svi ciljevi saveza moraju se samo u bratstvu i miru postići.

Jedna svečana večera je sakupila nakon konferencije 15—20 učesnika kod stola gostoljubivog vinkovačkog rabina. U animiranom raspoloženju ostalo je cijelo društvo sve do polnoći. »Divre tora« i »Sihat Hulim« nizali su se kao karike jednog neprekidnog lanca. Bio je lijepi »Šikurat velo mijajin«. Birhat Hamazon bio je prodan po amerikanskom običaju u korist Narodnoga Fonda i to za sadjenje maslina na ime ljubezne gdje supruge rabina, Rivka Frankfurter, Vinkovci, koja je svoje goste tako prijazno i bogato gostila.

Marthef.

SVIM MJESNIM ORGANIZACIJAMA!

U smislu objelodanjenog izbornog reda za izbor delegata k XIII. cionističkom kongresu imaju se izbori provesti u subotu, dne 14. o. mj. na večer ili 15. o. mj. te izborni zapisnik sa glasovnicama s mjesta priposlati glavnoj izornoj komisiji, koja će na temelju izbornih protokola ustanoviti konačni rezultat izbora. Zapisnici mora, da najkasnije stignu u Zagreb dne 18. o. mj.

Glavna izborna komisija.

IZBORI ZA XIII. CIJONISTIČKI KONGRES U ZAGREBU

održat će se u nedjelju, dne 15. o. mj., počevši od 9 sati prije podne do 12 sati. Pozivaju se svi, koji su platili šekel, da vrše svoje izborni pravo. Izbor obavit će se u prostorijama židovske menze, Palmotićeva ulica 16.

Mjesna cionistička organizacija.

POVJERENICIMA ŽIDOVSKOG NAR. FONDA.

Tiša beav (22. jula), dan narodne žalosti, valja iskoristiti za sabiranja u sinagogama i na groblju. Pored toga treba svagdje, gdje to dosad nije učinjeno, isprazniti škrabice Narodnog Fonda.

Ujedno molimo sve povjerenike, da nam s mjesta jave uspjeh Herzlove akcije, da možemo u narednome broju objelodaniti cjelokupni rezultat iz svih mjesta.

Uprava Keren Kajemeta LejIsrael za Jugoslaviju.

SAOPĆENJA KONGRESNOG UREDA U KARLOVIM VARIMA.

1. Viza. Čehoslovačko ministarstvo inostranih djela izdalo je naredbu svim poslanstvima i konzulatima, da se učesnicima daje kod vizuma popust i to za manje imućne za polovicu odnosno ¼ normalnih pristojba, a potpuno neimućnim besplatno. Vizum vrijedi za boravak od 6 tjedana. Svaki učesnik kongresa dobit će od zemaljskog saveza posebnu legitimaciju.

2. Popust na vožnji. Svi delegati i službene osobe cionističke organizacije imat će na svim češkim željeznicama 33% popust. Ovaj popust ne uživaju oni, koji polaze na kongres kao gosti.

3. Stanovi. Ured za ukonačivanje preuzima narudžbe za stanove samo do 20. jula.

Rabi Moše Jakov Maestro.

Već smo u zadnjem broju našega lista na vijest o smrti rabi Moše Jakova Maestra donijeli kratku ocijenu o životu ovog velezaslužnog muža, čijom je smrti sarajevsko židovstvo pretrpilo velik gubitak. Njegov sprovod bio je dokaz velike ljubavi i poštovanja, što ga je uživao pokojnik u svojoj općini. Cijelo sarajevsko židovstvo pošlo je, da dađe zadnju počast svome haham Bohoru i da ga isprati do vječne kuće. Nepregledna povorka pratila je lijes do groba. Iz kuće žalosti prenijeli su članovi sefardskog općinskog vijeća lijes u hram, gdje je obavljena molitva, a zatim je gospodin nad-rabin dr. Moric Levi pročitao oporuku pokojnika. Prema želji izraženoj u testamentu nisu održani nadgrobni govori. U dubokoj boli i tuzi predani su smrtni ostaci rabi Mošeja materi zemlji.

Slavko Fürst.

Upravo na obljetnici smrti velikoga vodje Teodora Herzla, na dan 20. tamuz-a preselio se u vječnost u 30. godini svojega života jedan od najvjernijih učenika njegovih Slavko Fürst.

Prerana njegova smrt rastužila je svekoliko gradjanstvo Bjelovara, a osobito cioniste, jer je Slavko Fürst radi svojih odličnih umnih i karakternih svojstava, radi svoje plemenitosti i požrtvornosti bio opće poštovana i omiljena ličnost.

I ako mlad, igrao je vidnu ulogu u gradu. Kao član ugledne trgovačke kuće, kao odbornik mnogih udruženja, našao je široko polje za svoju marljivost, agilitnost i darovitost.

Bio je nadasve dobar i nepokolebljiv sin židovskog naroda i pristaša cionističkog pokreta. Njegovim nastupom ulazi novi, židovski duh u bogoštovnu općinu. Najprije, ponajviše njegovom zaslugom, ulaze u bogoštovno vijeće ljudi židovskog nacionalnog osjećaja, a onda sam, kao vječnik energično radi nastoji oko boljitka i procvata općine. Dužnosti cioniste izvršavao je zdušno i savjesno, dokle god je samo mogao. Njemu se ima zahvaliti, da je Žid. narodni fond postao popularan i kod Židova necionista. I u teškoj bolesti nije prestao njegov interes za židovska pitanja, a gotovo do zadnjega časa pratio je vijesti iz židovskog i cionističkog svijeta.

Sahranjen je u četvrtak 21. tamuz-a uz ogromno saučešće bjelovarskog gradjanstva bez razlike.

Duboko potreseni stojimo nad svježim grobom njegovim, uvjereni, da smo izgubili jednoga od naših najboljih.

Dom zagrebačke izraelitske ferijalne kolonije u Crikvenici. Početkom ovoga mjeseca obavljeno je u Crikvenici otvorenje doma zagrebačke izraelitske ferijalne kolonije u prisutnosti članova predsjedništva i kuratorija toga udruženja i tamošnjih gostiju. Zagrebački rabin Dr. Gavro Schwartz blagoslovio je dom i izrekao tom prilikom govor, u kojem je ponajprije zahvalio u ime bogoštovne izraelitske općine zagrebačke, kao i cjelokupnog našeg židovstva predstoještvu društva izr. ferijalne kolonije u Zagrebu, koje je svojim upravo uzurno požrtvornim radom omogućilo, da se lijepa i zanosna namisao za tako kratko vrijeme oživotvori. Naročito hvaljuje revnoj predsjednici gđji. Tildi Deutsch-Maceljskoj, koja je unatoč bezbrojnim poteškoćama neustrašivo ustrajala na putu, što ga je jednom pokročila.

Hvala ovoj zamjernoj požrtvornosti raspoložemo danas sa ustanovom, koja služi židovstvu na čast i koja pruža najsiromašnijem židovskom djetetu ove zemlje priliku, da se i ono poput svojih imućnih drugova za ljetno doba oporavi i razveseli nad prekrasnom Božjom prirodom na sinjem moru.

Stvorena je institucija, koja služi na čast svima, koji su se posvetili postignuću ovoga lijepoga cilja. Nu sve to, što je stvoreno i što ovdje vidimo, nikada se ne bi dalo postići, a da se nije kao uvijek i ovdje bilo iskazalo dobro srce naših dobrotvora i prijatelja.

Govornik ističe, da nema u Zagrebu ni jedne židovske kuće, koja ne bi bila tom krilikom otvorila ne samo novčarku, već i svoje ormare, da objeručke doprinese svoj dar za našu siročad. Time su zagrebački Židovi, a napose zagrebački trgovci i industrijalci, stavili društvo u ugo-

dni položaj, da može već u prvoj godini opstanka vlastitoga svoga doma primiti na ljetovanje i na svoju brigu preko 86 djece, pružiti im sve udobnosti savremenog ljetovališta i pored svega toga opremiti siromašnu djecu od glave do pete. Želeći društvu zaogr. izrael. ferijalne kolonije i nadalje najbolji procvat, moli predsjednicu da preda dom svojoj svrsi.

Predsjednica predala je iza toga dom svojoj svrsi i pozvala sve prisutne, da razgledaju uređenje doma. Svi su se rado odazvali tom pozivu i uvjerali se o higijenskom i svrsishodnom uređenju.

Simha Abinum rođ. Montilja. U Bijelini umrla je poznata vrijedna omladinka Simha Abinum. Kao bivša predsjednica B'not Cijona i odbornica mjesne cionističke organizacije radila je neumorno, a naročito se bavila djecom, ulijevajući im u srce nacionalne osjećaje. Omladina sakupila je za otvorenje maslinovog vrta pokojnici, da tako ovjekovječi njezino ime u zemlji, koju je tako ljubila i za koju je tolikom požrtvovnošću radila.

Herzl film u Novome Sadu. Židovsko Narodno društvo u Novome Sadu nabavilo je Herzl film, te ga uz odštetu stavlja na raspolaganje svim mjesnim organizacijama. Ona mjesta, koja žele imati film, neka se obrate na filmsko društvo SHS Novi Sad, Dumavska 14.

Herlova spomenslava u Sarajevu. U uto-rak, dne 19. tamusa u večer održana je u sarajevskom velikom safardskom hramu impozantna Herzlova spomenslava. Ta se slava održaje svake godine samo u jednom hramu u Sarajevu. Da se i na taj način manifestuje jedinstvo jevrejstva, kome je Herzl bio zajednički vodja. Hram je bio dupkom pun te su službi Božjoj prisustvovali delegati svih židovskih društva i institucija. Poslije Arvita što ga je molio rabin g. Nisim P a p o, izvršio je bogoslužje Hespeda natkantor g. Altarac, koga je

stalno pratio mješoviti zbor jevrejskog »Pjevačkog Društva »Lira«. — Nad-rabin g. dr. Moric Levi ocrtao je u svom spomenslovu značaj svečanosti, ističući rad velikana Herzla, zahvalnost, koju mu duguje vaskoliki židovski narod, zahvalnost, koja se mora ispoljavati u požrtvovnosti za izgradnju Erec Jisraela. Svečanost je svršena pjevanjem Hatikve.

Ispiti u »Safa Berura« u Sarajevu Kao svake, tako je i ove godine hebrejska Sekcija Žid. Nac. Dr. »Safa Berura«. Sarajevo pred ferije održala zaključni ispit, koji je pokazao potpun uspjeh Ispitu su prisustvovali svi nadrabini, rabini i vjeroučitelji te odbor sarajevskog Židovskog Nacionalnog Društva. Učenici i učenice počev od mališa pa sve do odraslijih pokazali su veliko napredovanje u hebrejskom jeziku, te su zato svi prisutnici izrazili bezuslovno priznanje požrtvovnim učiteljima gg. **Maestri i Papi.** Na kraju školske godine bilo je ocijenjeno 75 učenika i učenica u Safa Beruri.

»Gideon«. Izišao je 9. brojs obilnim i interesantnim sadržajem. U uvodnom članku »Naša omladina« od dra. Benaua bavi se pisac sadanjim položajem omladine uopće, a jevrejske napose, dok u jednom pismu Ina Sch. opisuje posjet i život u »Freie Schulgemeinde« Wickersdorf Drugi dio ovoga broja posvećen je pitanjima naše omladine u oči ovogodišnj. omlad. sleta u Beogradu. U člancima: Zadruga (Cvi Rothmüller i Š. Freiburger), k IV. omlad. sletu (More), O našem omlad pokretu (Dragutin Feller), Mi i slet (Michael Engelman) iznose se pogledi na stanje, zadaće i način rada naše jevr. omladine. U rubrici »Iz pokreta« imade osim vijesti iz R. O. omlad. saveza i sletskih vijesti još i osvrt na kulturni referat na Novosadskom Vijeću S. C. J. od O. R-a. Nadalje se prikazuje život i rad omladin-

skih udruženja: »Judeja« (Zagreb), Jevr. oml. udruž. (Tuzla) i »Maks Nordau« (Brod n./S.) Ovaj puta obiluje i športska rubrika vijestima o omlad. jevr. športskom radu u Osijeku i Banjoj Luci. — Redakcija za slijedeći broj »Gideona« (Zagreb Ilica 31. III.) pred slet završuje se 15. o. mj. —

IV. SLET (KONGRES) JEVR. OMLADINE JUGOSLAVIJE

u Beogradu 6., 7. i 8. augusta o. g.

I. Sletske prijave.

a) Rok prijava za slet produljuje se do najkasnije 25. o. mj. Za poslije primljene prijavnice ne može prijavni sletski odbor u Beogradu jamčiti, da će se povoljno riješiti. Ovaj rok prijava ne će se na nikakav način produžiti.

b) Prijavni upitni arci imadu se pravovremeno te valjano ispunjeni ispostaviti u dva primjerka i jedan poslati prijavnom odboru u Beograd (Avram Koen, Višnjiceva 13), a drugi Omladinskom Savezu u Zagreb

II. Sletske povlastice.

a) Radni je Odbor Omladinskog Saveza zaključio, da će povlastice na sletu (50% popust na željeznici, stanovi, hrana, ulaznice i t. d.) imati samo oni učesnici sleta, koji se mogu iskazati, da su članovi kojeg udruženja, koje je u Omladinskom Savezu. Iznimku čine omladinci i omladinke, koji dolaze iz mjesta, u kojem nema omladinskog udruženja.

b) Toga radi mora svaki učesnik sleta imati iskaznicu svoga omladinskog udruženja.

Radni Odbor Sav. Žid. Oml. Udruženja, Zagreb, Ilica 31. III.

Prava
„ERENYI“-DIANA
francuska vinovica - najbolji kućni lijek
za njegu kose, usta, zuba, proti reumatizmu

Cijena male	boce	Din.	6
	srednje	„	16
	„	„	32

Gener. zastupstvo za Jugoslaviju
JUGOPHARMACIJA D. D.
(Diana-odlo)
Prilaz 12 - ZAGREB - Tel. 9-31

Zaštitni znak

Prodavaoci dobivaju znatan popust. - Čuvajte se besvrijednih patvorlas.

VREĆE
iz jute, tekstilita i papira nove i upotrebljene u svim dimenzijama za brašno, posije, ugali i t. d., dobiju se najjeftinije kod tvrtke

SCHOTTEN I DRUG
Vrhovčeva 13 ZAGREB Telefon 19-85

Kupujemo sve vrste nepotrebljenih vreća uz najveću dnevnu cijenu —
Zavod za posudjivanje nepremovnih ponjava

Prva hrvatska veletrgovina željeza i željezne robe

Ferdo Hirschl k. d.
Jelačićev trg 13 ZAGREB Telefon br. 279
Poslovnica: Petrinjska ulica broj 4

Preporuča svoje bogato skladište željezne robe, posudja, gospodarskih strojeva, kućnih uređaja, te sve vrste građevnih potreština. Solidna roba, brza posluga, cijene umjerene.

Na veliko! Na veliko!

Kolonijalna roba
specijalno kava uz najjeftiniju cijenu kod tt.

I. Dragoner, Zagreb, Nikolićeva 4.

„SIDRO“
d. d. za trgovinu željezom
Zagreb, Vlaška ul. 40, tel. 69 i 21-30

Nosioci
Betonsko željezo — Šipkasto željezo — Obručno željezo — Crni lim — Pocičani lim — Cinkovni lim — Bijeli lim — Plinske cijevi, pocičane, crne — Žičnjaci — Žica paljena, tvrda, pocičana

D. M. C. artikli

te Aida Maria Lucia, umjetna svila (Kunstseide) i razni drugi pamuci. Kod većih naručba znatan popust! Specialna ve etrgovina pamuka

Ferdo SCHWARZ i drug
Ilica br. 45 - ZAGREB - Telefon 2-56
Brzojavni naslov: SVADRUG

Ia Vapno (Kreč)
dobavlja iz vlastitih vapnara u Očuri i Novom Marofu

Sjedinjene krečane d. d.
u Zagrebu Bogovićeve ulica 3
Telefon broj 5-55 .: Brzojavi: Krečane, Zagreb
Produkcija 120 vagona mjesečno

Vjoran čuvar Vaših zubi jest

»LYODONT«
pasta za zube. — Jedan pokus — i Vaše je povjerenje osigurano!

Dobiva se u ljekarnama i drogerijama!
LYO d. d. za finu kozmetiku i farmaceutsku industriju, Zagreb

Metalokemika d. d.

za kemičke i rudarske proizvode

Zagreb

Strossmayerova ulica br. 6
Brzjavni: Metalokemika

Beograd

Kralja Petra ulica br. 62
Telefon interurb. 16-11

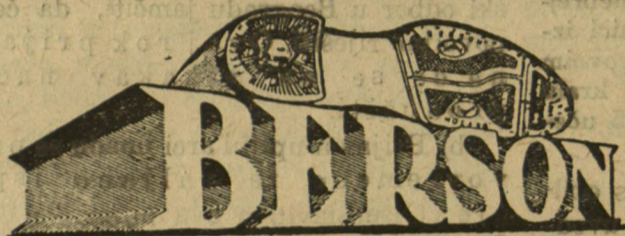
KOVINSKE i željezne polufabrikate
KOVINE i sve kovinske legure
KEMIKALIJE, osobito

modra galica

"GOLYB"
ZASTITNI ZNAK
JE NAJBOLJI PAMUK
ZASTUPSTVO I SKLADIŠTE
A. ROMANO
ZAGREB
AKADEMIČKI TRG BR. 8

Gumene pete i Gumene potplate

jeftinije i trajnije su nego od kože! Najbolja zaštita protiv vlage i zime!

Jedino najveće specijalno skladište kratke nakitne i pletene robe samo na veliko, niske cijene, solidna podvorb

Dragutin Ullmann, Zagreb
Ilica 36 Ilica 36

"TEVIT"

Poduzeće za elektroindustriju i trgovinu
Telefon 14-59 ZAGREB Gajeva ulica 15

Izvadja: Električna instalacija svijetla, telefona, kućnih zvonila i reklama

Preuzima: Uredjaje električ centrala, pogona, prenose sila, popravlanje sviju vrsti električnih strojeva

DIONIČKO DRUŠTVO "MERKUR"

VELETRGOVINA I KONFEKCIJA PAPIRA

TELEFON: 17-95

ZAGREB - ILICA 31

PAPMERKUR ERZOJAVI

Veletrgovina pisaćeg, risaćeg, novinskog, te omojnog papira

Vlastiti proizvod bilježnica, notesa, blokova i konfekcija svih proizvoda i papira

Tvorničko skladište kuverata, te pisaćeg i risaćeg pribora

Domaćice

tražite kod Vašeg trgovca samo najbolje belgijsko

Plavilo

za rubije

Zaštitni znak sa znakom "Deva"

Glavno skladište za Jugoslaviju:

"Patria"

zadruga za kemijske potreštine, Zagreb, Preradovićeva ul. 12
Telefon broj 16-91

PRIGODOM XIII. CIJONISTIČKOG KONGRESA

KOJI ĆE ZASJEDATI 6. KOLOVOZA 1922. U KARLSBADU, IZDAJE "WIENER MORGENZEITUNG" U OKVIRU GLAVNOGA IZDANJA

Kongresno izdanje

U tom izdanju donijet će "WIENER MORGENZEITUNG" opširni pregledni, p otokolarni prikaz svih rasprava i dogadjaja na XIII. cijonističkom kongresu. Uprava i uredništvo pobrinuti će se, da izvjestite svoje čitaoce na najbrži i najpouzdaniji način o tokh, a pomoću svih već određenih priprava biti će moguće, da čitaoci već na dan nakon pojedinih rasprava saznaju opširno sve detalje o kongresu, da list prime prije svih drugih organa, koji uopće dolaze u obzir.

Kongresno izdanje opszati će 15 brojeva (od 6. do 17. augusta), kao prvi broj izlazi 5. kolovoza, na dan prije zasjedanja kongresa

Svečani kongresni broj

koji će sadržavati priloge cijonističkih vodja o predmetima rasprava i aktualnim cijonističkim problemima.

Za kongresni broj primaju se i posebne pre'plat, i to za Jugoslaviju uz cijenu od 20 dinara, koji se iznos ima da pošalje zajedno sa narudžbom.

Za stalne i nove pretplatnike vrijede stari uvjeti bez posebne uplate. Narudžbe prima uprava "WIENER MORGENZEITUNGA", Wien II., Taborstrasse 1-3, a treba, da su na određistu zajedno sa pretplatom do 3. kolovoza.

Poslovnom svijetu pruža kongresno izdanje vanrednu priliku za uspješno oglašivanje

u svrhu postizavanja novih, veoma vrijednih inostranih veza. U upitu treba da se označi i veličina oglasa i željeni dan za uvrštenje, na što slijedi najpovoljnija ponuda uz normalni cijeni.

UPRAVA "WIENER MORGENZEITUNG", WIEN, II., TABORSTRASSE 1-3.

Kroz decenije poznati i prokušani od katrana čist materijal za pokrivanje krova

RUBEROID

izolliranje nepromočljivo, trajno, liječenje za uzdržavanje nepotrebno.

Uzorke besplatno šalje:

Hrvatska

industrija katrana

dioničarsko društvo u Zagrebu

Trenkova 18 - Telef. 3-64

Pudi vlastite proizvode: Krovnu ljepljenu katranisanu, ploče za izoliranje proti vlazi, kameno-ugljeni katran, katranovo ulje, smolni cement, naitalin, benzol dup', rafin i sve ine katranove derivate, kolo maz, mast za sirojevce i getre itd.